CURSUS TRIENNALIS UNIVERSAE PHILOSOPHIAE ARISTOTELICO — SCOTISTICAE auctore p. Antonio Xderich

SERAFIN HRKAĆ
(Visoko)

UDK 1:019.942
Stručni članak
primljen: 14. 6. 1989.

Napomena

U prijašnjem objavljivanju filozofijskih rukopisa na latinskom jeziku iz Franjevačke biblioteke u Kraljevoj Sutjesci (*Prilozi* 7—8, str. 257—288) nije obrađen ovaj rukopis jer se tada nije nalazio u fundusu rukopisa. Nedavno sam ga pronašao među starim tiskanim knjigama.

Opis rukopisa

Nalazi se u Franjevačkoj biblioteci Kraljeve Sutjeske pod signaturom rk. 16. Veličina 20,50 × 15,50 cm. Ukoričen je tvrdim kartonskim koricama. Hrbat je obložen kožom. Sačuvan je u dosta dobrom stanju. Sve stranice su ispisane i ima ih 652. Autor je fra Antun S'terich (kako je napisano prezime na prvoj stranici rukopisa i u Nekrologiju Franjevačkog samostana u Kreševu) ili Xderich (kako piše na str. 42. i 652. rukopisa i u Nekrologiju Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci). Rukopis se sastoji od dva dijela. Prvi dio, na 42 sitno pisane stranice, obrađuje: *Elementa logicae parvae seu sumularum,* a drugi: *Enchirydion philosophicum in universam Aristotelis Logicam. Disputationes ad mentem Subtilis Doctoris Ioannes Duns Scoti.*

Na početku rukopisa piše:

In nomine Verbi Incarnati

Incipit cursus triennalis sive universa philosophia Aristotelica seu Scotistica iuxta profundissimam et insuperabilem Marianae innocentiae quidem doctissimi omniumque philosophorum theologorumque Principis acerrimi potentissimi mentem: Ioannis Duns Scoti Doctoris Subtilissimi Ordinis Minorum S. Francisci. Supremae Caeli Teraeque Sapientissimae Maiestati, Uni in essentia Trinoque in personis Deo, Sapientissi-

mae ac immaculatae Virgini Deigenitricis Mariae, Vigilantissimo in terris Nutricio s. Iosepho, Patriarchae ac fundatori nostro Francisco Seraphico; S. Antonio probo Doctori Baduano; S. Catharinae virgini et martyri; caeterisque Tutelaribus philosophiae Coelitibus consecrata ac dedicata a Mvdo Fre P. Antonio S'terich a Vincovaz Lectore Philosophiae actule Anno a Partu Virgineo 1735: die 17 Augusti in octava S. Stephani Regis feliciter incepta.

Na 42. strani stoji: Haec omnia tradita sunt in Coenobio Neo-aedificato S. S. Triadis Brodii, et recurente festo immaculatae conceptionis B. V. Mariae honori dedicata, et consecrata sunt a suo cliente minimo M. V. P. F. Antonio Xderich a Vincovaz O. M. observantium S. Francisci: Lectore ibidem Philosophiae ordinario Anno Domini 1735: die vero 7 Mens Xbris, gubernante A. R. P. Luca Karaghich Praedic: et Lect. Thlgo meritissimo Ministro Provli. Finis Elementorum parvae logicae, seu Sumularum.

Na kraju rukopisa (str. 651—652) je zapisano: Et haec de spinosa logica id est implexarum difficultatum varietatibus onusta philosophia rationalis ex huius spinarum aculeis, si quis rosas adhuc immaturas colligere satagit, falletur, et pro rosis solas spinas, corpus et animum vulnerantibus reportabit; nos, qui ad amaeniores, iucundioresque scientirarum investigationes animos paramus rosas usque maturescent, ita ut numquam marcescent, ex spinis logicae primo colligemus. Modo Deum super omnia venite submisse adoremus perpolite, ac supplicemus, ut per omnia merita gloriosissimae Virginis Mariae Matris, in cuius Sacri festivique Diei expectationis Vigilia hos Ei consecramus labores, claram earum quae scripsimus concedat nobis intelligentiam semper, in aeternum, et in saecula saeculorum, Amen. Apex Scotistarum. Haec pariter dicta, et data sunt in Regno Sclavoniae in Coenobio Brodensi Neo-aedificato nondum perfecto ad ripam Savi rapidam situato: a M. V. P. Fratre Antonio Xderich a Vincovaz Lectore Philosophiae actuali, ordinario. Anno M:D:C:C:X:X:X:X:X:X:VI. Die 18 Decembris Feliciter gubernante Provinciam Admo Rdo P: Fre Luca Karaghich. Quae autem dixi et scripsi absque praeiudicio sane dicta sint Sapientis Romanae praesertim Ecclesiae Auctoritati, et examini totum hoc, sicut et caetera, quae huiusmodi sunt tractanda universa reservo, ipsius, si quid aliter saperit, sum paraturus subiisi; sapientiorique iudicio trado emmendandum. O:A:M:D.G:E:H:B:V:M: [Omni ad maiorem Dei gloriam et honorem Beatae Virginis Mariae]. Non qui bene incipit, sed qui bene finit.

Prologium Panegiricum

Ad Tyrones (1)

Incipit *Enchiridion Dialecticum*
Annotatio pro Logica
Quidnam sit Philosophia et quid per ejus nomen intelligatur (2)
Brevis introductio
In universam Aristotelis Philosophiam seu Logicam quam vulgo Sumulas dicimus:
Ad mentem Doctoris Subtilissimi I. D. S. (3)
Prolusio ad primam disputationem
Disputatio prima: De terminis eorumque divisionibus et affectionibus;
Quaestio prima: De termino ut sic (4)
Quaestio secunda: De variis terminorum divisionibus ratione significationis (5)
Quaestio tertia: De terminorum divisione ratione Modi significandi (6)
Quaestio quarta: De multiplicatione terminorum in Ordine ad res significatas (6)
Quaestio quinta: De terminorum collatione inter se seu de pertinentia et oppositione terminorum (7)
Quaestio sexta: De variis proprietatibus et affectionibus terminorum (8)
Sectio prima: Quid et quotuplex sit Suppositio? (8)
Sectio secunda: De reliquis sex terminorum proprietatibus (9)
Quaestio septima: Quid sit sonus? quid vox? quid signum? Et quae eorum divisio (10)
Quaestio octava: De universalibus seu praedicabilibus deque Ternis chathegoricis et praedicamentibus (12)

Disputatio secunda: De propositione et ejus affectionibus
Quaestio prima: De Nomine et Verbo (13)
Qaeres primo: Quid et quotuplex sit oratio? (14)
Quaeres secundo: Quid sit modus sciendi ut sic et in quot partes dividitur? (14)
Quaeres tertio: Quid et quotuplex sit definitio? (15)
Quaeres quarto [VI!]: Quid et quotuplex est divisio? (16)
Quaestio secunda: Quid et quotuplex sit propositio? (17)
Quaestio tertia: De oppositione propositionum chategorematicarum absolutarum (19)
Exemplaria (20)
Quaestio quarta: De aequipolentia Simplicium propositionum (22)
Quaestio quinta: De conversione Simplicium propositionum (24)
Quaestio VI: De propositione modali et ejus divisione (25)
Quaestio septima: De oppositione aequipollentia et conversione propositionum modalium (26)
Quaestio octava: De propositionibus Exponibilibus (28)

Disputatio tertia: De argumentatione seu syllogismo
Quaestio prima: Quid et quotuplex sit argumentatio? (28)
Quaestio secunda: De speciebus argumentationis (29)
Quaestio tertia: De regulis bonae consequentiae ad syllogismum formandum (29)
Quaestio quarta: De materia, forma, figuris et modis syllogismorum (30)
Quaestio quinta: De principiis regulativis et de regulis omnium syllogismorum (32)
Quaestio sexta: De reductione modorum imperfectorum ad perfectos (33)
Quaestio septima: De syllogismo demonstrativo et expositorio (35)
Quaestio octava: De syllogismo topico deque locis topicis (35)
Quaestio nona: De syllogismo sophistico seu fallaci aut falsigrapho et fallaciis (38)
Quaestio decima: De inventione medii (39)
Quaestio undecima: De quibusdam formis saepissime in philosophia usitatis (39)
Quaestio ultima: De modo disputandi arguentis et defendentis (41)

ENCHYRIDION philosophicum in universam Aristotelis Logicam. Disputationes ad mentem Subtilis Doctoris Ioannes Duns Scoti Totius Seraphicae Religionis Magistri ac omnium theologorum Principis Feliciter incipiunt (43)
Prooemium (44)

Tractatus primus: De natura, obiecto, qualitate et necessitate Logicae (44)
Disputatio prima proemialis: De natura et obiecto Logicae (44)
Questio prima: An, quid et quotuplex sit Logica? (44)
Quaestio secunda: An Logica quoad omnem sui partem recte dividatur in docentem et utentem; et tam docens et utens sint duo habitus realiter distincti (48)
Quaestio tertia: De natura et divisione obiecti in comuni (60)
Quaestio quarta: Quodnam sit obiectum attributionis Logicae? (63)
Quis finis Logicae? (86)

Disputatio secunda: De qualitate et necessitate Logicae (88)
Quaestio prima: Quid sint et an dentur scientia et ars? (89)
Quaestio secunda: An Logica sit scientia vel ars, et an ad omnes suas partes? (93)
Quaestio tertia: Utrum Logica sit scientia vel speculativa Practica? (106)
Quaestio quarta: De necessitate Logicae ad alias scientias (117)

Tractatus secundus: De ente rationis, distinctione et identitate rerum (136)

Disputatio prima: De ente rationis (136)
Quaestio prima: Quid sit, et an detur ens rationis dictum vulgo chymericum? (137)
Quaestio secunda: Quaenam potentia possit efficere ens rationis? (162)

Disputatio secunda: De distinctione et identitate rerum (208)
Quaeres primo: De identitate (208)
Quaestio secunda: Quid et quoduplex sit distinctio? (214)
Quaestio tertia: Quid sit distinctio realis et quae ejus signa? (219)
Quaestio quarta: De formalitatibus et realitatibus (229)
Quaestio quinta: An detur et quid sit distinctio Scotistica? (237)
Quaestio sexta: Utrum praeter praecisiones formales dentur etiam praecisiones obiectivae? (272)
Quaestio septima: An detur distinctio virtualis intrinseca seu distinctio rationis ratiocinatae? (281)

Tractatus tertius: De quinque vocibus seu universalibus Porphyrii (285)

Disputatio prima: De universali in comuni seu metaphysico (286)
Quaestio prima: Quid sit et an detur a parte rei universale methaphysicum? (286)
Quaestio secunda: An universalia sint separata a singularibus? (301)
Quaestio tertia: Utrum naturalis conveniat unitas formalis a parte rei quae denominantur comunes seu universales? (310)

Disputatio secunda: De universali in praedicando seu logico (327)
Quaestio prima: Utrum detur universale logicum seu in praedicando a parte rei vel tantum per opus intus? (327)
Quaestio secunda: Per quem actum intus fiat universale logicum? (339)
Quaestio quarta: Quodnam sit definitum in definitione universali? (345)
Quaestio quinta: An universale recte dividatur in quinque universalia seu praedicabilia? (352)
Quaestio sexta: An universale ut sic sit univocum ad quinque praedicabilia? (359)

Disputatio tertia: De universalibus in particulari (367)
Quaestio prima: Quid sit genus? (367)
Quaestio secunda: Utrum genus requirat plures species, seu an genus possit conservari in unica specie? (374)
Quaestio tertia: An genus praedicetur de suis inferioribus? (380)
Quaestio quarta: De specie (385)
Quaestio quinta: De individuo (394)
Quaestio sexta: Quodnam sit principium individuationis? (404)
Quaestio septima: De differentia; quid et quotuplex sit differentia? (408)
Quaestio octava: De proprio; An proprium recte definiatur a Porphyrio? (417)

Quaestio nona: Quomodo proprium sit connexum cum subiecto? (419)
Quaestio decima: De accidente quinto praedicabile; Quid et quoduplex sit accidens; an recte definiatur et per quid constituatur in se universalis? (426)

Tractatus quartus: De praedicamentis seu categoriis Aristotelis (433)

Disputatio prima: De praedicamentis antepositis (435)
Quaestio prima: Quid sint aequivoca, quid univoca, denominativa ac analoga (435)
Quaestio secunda: Quid et quoduplex sit analogum et quomodo mediat inter univoca et aequivoca? (444)
Quaestio tertia: De duabus divisionibus et regulis ante praedicamentis (451)

Disputatio secunda: De praedicamentis in communi (455)
Quaestio prima: An recte dividatur ens in decem praedicamenta? (455)
Quaestio secunda: Utrum praedicamenta distinguantur inter se realiter vel tantum ratione? (459)
Quaestio tertia: Quaenam possint praedicamento collocare? (462)

Disputatio tertia: De praedicamentis in particulari, et primo de absolutis, nempe substantia, quantitate et qualitate (467)
Quaestio prima: Quid, quoduplex, quaenam sit ratio formalis constitutiva substantiae et quae eius proprietates? (467)
Quaestio secunda: Utrum praedicamentum substantiae comprehendat solas substantias finitas, vel etiam infinitas, ut est Deus et ejus attributa? (475)
Quaestio tertia: Quid sit accidens ut sic et in quo consistat ejus ratio formalis? (487)
Quaestio quarta: Quid sit quantitas et in quo consistit ejus ratio formalis? (492)
Quaestio quinta: Quid et quotuplex sit qualitas? (501)

Disputatio quarta: De praedicamentis respectivis seu relationibus (507)
Quaestio prima: An detur et quotuplex sit relatio? (507)
Quaestio secunda: An relatio praedicamentalis sit accidens superadditum extremis, et an ab ipsis sit realiter distinctum? (502)
Quaestio tertia: Utrum relatio terminetur ad absolutum vel vero ad respectivum? (531)
Quaestio quarta: Utrum una relatio possit esse fundamentum alterius relationis? (539)
Quaestio quinta: An una et eadem numero relatio possit plures respicere terminos? (544)

Disputatio quinta: De ultimis sex praedicamentis (552)
Quaestio unica: Quid pro formali importent sex ultima praedicamenta? (552)

Articulus primus: Quid et quotuplex sit actio? (554)
Articulus secundus: Quid et quotuplex sit passio? (555)
Articulus tertius: Quid et quotuplex sit UBI? (555)
Articulus quartus: Quid et quotuplex sit QUANDO? (556)
Articulus quintus: Quid et quotuplex sit SITUS? (557)
Articulus sextus et ultimus: Quid et quotuplex sit HABITUS? (557)

Disputatio sexta: De postpraedicamentis: (558)
Paragraphus primus: De oppositis (558)
Paragraphus secundus: De priorietate et posterioritate (560)
Paragraphus tertius: De simultate (561)
Paragraphus quartus: De motu et speciebus ejus (562)
Paragraphus quintus et ultimus: De HABERE seu modis habendis (564)

Tractatus quartus: In libro Aristotelis PERI HERMENIAS nempe De enunciatione seu interpretatione (565)
Disputatio unica: Expedit reliqua huc pertinentia (565)
Quaestio prima: An voces immediate significent conceptus an vero res (566)
Quaestio secunda: Quid et quotuplex sit veritas et falsitas enunciationis in quo consistit formalis ratio? (572)
Quaestio tertia: Utrum una eademque propositio numero possit transire de vera ad falsam et contra? (576)
Quaestio quarta: Utrum ex propositionibus condictoriis de futuro contingenti determinata sit una vera et altera falsa determinate? (582)
Quaestio quinta: Utrum concreta possint de abstractis praedicari? (593)
Quaestio sexta: Utrum abstracta possint de concretis et aliis abstractis praedicari? (596)

Tractatus sextus: In libros priorum et posteriorum (600)
Disputatio prima: De syllogismo in communi (600)
Quaestio prima: Quid syllogismus in communi et an necessario includat actus, seu utrum eodem actu quo intellectus assentitur conclusioni, assentiatur etiam praemissis (600)
Quaestio secunda: Quomodo praemissae concurunt ad assensum conclusionis? (607)
Quaestio tertia: Utrum positis praemissis intus necessitetur ad assensum conclusionis? (613)

Disputatio secunda et ultima: In Libros posteriorum et priorum seu de demonstratione (618)
Quaestio prima: Quid et quotuplex sit demonstratio? (618)
Quaestio secunda: De effectu demonstrationis seu de scientia; an detur, quid et quotuplex sit scientia? (628)
Quaestio tertia: et ultima Cursus Logicae: Utrum opinio, fides, suspicio, dubium simul cum scientia in intellectu de eodem esse obiecto possint? (632—652).